

Doel

- Een beeld krijgen van de ontwikkeling van Natura 2000-gebieden, hun kwaliteit en de invloed van drukfactoren. Daarvoor worden jaarlijks veldbezoeken aan deze gebieden uitgevoerd. De veldbezoeken vormen een aanvulling op de reeds bestaande monitoringssystematiek. Ze dragen daarmee bij aan het inzicht in de staat van de Natura 2000-gebieden en de mate waarin de instandhoudingsdoelstellingen gehaald worden.
- Onvoorziene ontwikkelingen in de instandhoudingsdoelen tijdig signaleren, daarmee kan mede bepaald worden of bijsturing wenselijk is.
- Bij het veldbezoek 2025 in Holtिंगerveld is stilgestaan bij de habitattypen en/ of habitatrictlijnsoorten H2330 Zandverstuivingen, H6230 Heischrale graslanden en H4030 Droge Heide. Ook is gesproken over (externe) factoren die daar invloed op (kunnen) hebben.
- Ter voorbereiding op het veldbezoek hebben voortouwnemer en terreinbeheerder aandachtspunten gekozen en gezamenlijk besproken. Deze zijn verwerkt in het verslag.

Bijlagen

- bijlage 1: Kaart met de bezochte locaties tijdens het veldbezoek.
- bijlage 2: Synthesetabel concept-NDA met inschatting van de huidige ontwikkeling

Algemeen

In opdracht van provincie Drenthe worden alle Natura 2000-gebieden in Drenthe jaarlijks bezocht. Zo kan een actueel beeld gevormd worden van de ontwikkelingen en aandachtspunten binnen de gebieden.

Tijdens dit veldbezoek zijn de N2000-doelen op de eigendommen van Staatbosbeheer besproken en zijn enkele locaties in het N2000-gebied bezocht. Daarbij zijn een aantal ontwikkelingen besproken welke hieronder worden toegelicht.

Instandhoudingsdoelen

Tijdens het veldbezoek is gesproken over de actuele stand van zaken ten aanzien van de instandhoudingsdoelen binnen het gebied. Opvallend is dat een aantal bosgebieden op de kaart staan aangegeven als H0000, wat betekent dat het vegetatietype niet voldoet aan de criteria om als een bestaand habitatype gecategoriseerd te worden. Toch zijn dit mogelijk wel functionele leefgebieden voor typische soorten van de aangewezen habitattypen zoals zwarte specht en wespandief. Dit geeft deze vegetaties een belangrijke waarde.

De instandhoudingsdoelen zijn in dit gebied primair gericht op het behoud en de uitbreiding van heischraal grasland (H6230 of N11.02) en stuifzandlandschappen. Er is daarnaast sprake van potentie voor uitbreiding van het stuifzandhabitat (H2310 - Stuifzandheiden met struikhei en H2330 – Zandverstuivingen). Om dit te realiseren, wordt gewerkt met het afplaggen van vegetatie en het creëren van open zandplekken, in combinatie met begrazing. Specifiek is het plan om het stuifzandoppervlak te vergroten via een extra ring rondom het huidige verstuivingsgebied (zie figuur 1), met een zogenoemde 'slurf' in de richting van een hoek in het landschap. Deze structuur is geïnspireerd op het natuurlijke verloop van windrichtingen, de aanwezige geomorfologie en de ligging van het historische stuifzandlichaam. Dit moet meer variatie en dynamiek in het landschap brengen en bijdragen aan het behoud van zeldzame soorten die kale, schrale omstandigheden nodig hebben.

Figuur 1. Uit te breiden zandverstuiving

zorgt dat de continuïteit in het geding komt.

Het beheer is in toenemende mate afhankelijk van tijdelijke maatregelen, zoals de inzet van rammen in de winter om graslanden te beheren en vervilting van de bodem te voorkomen. Hoewel er wordt toegewerkt naar reguliere begrazing, is dat op dit moment moeilijk uitvoerbaar.

Ook de waterhuishouding speelt een belangrijke rol in het beheer. De natuurlijke afwatering is in een deel van dit gebied verstoord, zoals bij het project Meerkamp. Hierdoor worden maatregelen genomen om wateroverlast richting Darp te voorkomen. Het Waterschap en Staatsbosbeheer zijn gezamenlijk betrokken bij het herstel van een natuurlijke rug in het terrein, waarbij zowel hydrologische als ecologische doelen worden nagestreefd. In het project is afgesproken dat het water zijn natuurlijke weg vervolgt, dus deels via het westen richting de Runde/Darp en deels richting het oosten (golfbaan/Uffelte) waarbij het water grotendeels zal infiltreren in het stuifzandgebied

Figuur 2. Ontwikkeling van heischrale vegetatie

Tegelijkertijd speelt een spanningsveld tussen de wens om het beheer te verminderen (in verband met stikstofproblematiek en verstoring), en de noodzaak om actief in te grijpen vanwege de snelle dichtgroei van open plekken. Plagplekken ontwikkelen zich vaak te snel tot ruigte, waardoor de beoogde schrale vegetaties verdwijnen. Sommige soorten, zoals de rozenkrans op de heischrale graslanden, kunnen zich enkel vestigen op kale, open grond. Zonder gericht beheer gaan soorten van voedselarme, open omstandigheden verloren.

Herstelmaatregelen

Op meerdere plekken in het gebied zijn herstelmaatregelen getroffen. Tussen 2023 en 2030 zijn plagplekken aangewezen met als doel het herstellen van heischrale vegetatiestructuren. Daarbij zijn ook bosranden teruggezet, en is in delen van het bos gedund om verbindingen te creëren tussen open gebieden, weergegeven in figuur 3. De strooisellaag en stobben worden verwijderd om het terrein te kunnen beheren voor het openhouden van de vegetatie. Dit wordt gedaan door begrazing (gescheperde kudde) aangevuld met maaibeheer om teveel aan opslag

Beheer

Het huidige beheer wordt naast de normale graasdagen van de gescheperde kudde gekenmerkt door het gebruik van drukkbegrazing. Op beperkte schaal worden schapen ingezet die enkele dagen per locatie aanwezig zijn. Welke vorm van begrazing is plek afhankelijk en jaar afhankelijk, door wat de vegetatie aangeeft.

Deze vorm van begrazing blijkt echter intensief, kostbaar en lastig structureel vol te houden. Er zijn onvoldoende schapen beschikbaar, mede als gevolg van blauwtong, en de financiering van de kudde komt deels via een stichting, deels via de SPUK-regeling. De onstabiliteit in de financiering (korte periode, via projecten)

van bomen en struiken terug kunnen zetten. De openheid is noodzakelijk om als verbindingszone tussen de verschillende heischrale graslanden/heides op de Havelteberg te kunnen dienen.

Specifiek in de stuifzandgebieden wordt door plaggen gewerkt aan het versterken van de dynamiek. De verwachting is dat deze maatregelen op termijn bijdragen aan de uitbreiding van het habitatype. Binnen deze gebieden is het wenselijk dat de herder met de kudde door het bos trekt.

De bestrijding van Amerikaanse vogelkers is op dit moment nog incidenteel, met name via drukbegrazing. Idealiter wordt deze maatregel niet langer dan zes jaar toegepast, omdat langdurige drukbegrazing tot verslechtering van de bodemstructuur kan leiden. Na deze periode moet worden overgestapt op alternatieve maatregelen, zoals handmatige verwijdering of inzet van mechanische middelen, voor zover die toegestaan zijn omdat het terrein hoge archeologische waarden kent en grote kans op NGO's.

Figuur 3. Uitgedund bos op de zuidoostflank van de Havelteberg voor corridor

Binnen het kader van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) zijn voor de periode 2021–2027 verschillende maatregelen benoemd. Drukbegrazing is hierin niet als maatregel opgenomen, maar mogelijk wel in de tweede fase van het Provinciaal Natuurprogramma (PN2). In het najaar kan de opslag worden verwijderd, inclusief eventueel uit te trekken bomen, mits het archeologisch onderzoek dat toelaat. In een eerder stadium is een bom aangetroffen en gecontroleerd tot ontploffing gebracht. Hierom is het noodzakelijk dat ook toekomstige herstelmaatregelen afgestemd worden met de provincie en relevante vergunningen tijdig worden aangevraagd.

In het gebied zijn nog delen in natuurpacht. Op deze percelen is bemesting onder voorwaarden toegestaan, met name voor faunadoeltypen als N12.02. Hierbij geldt dat alleen minerale bemesting is toegestaan, op basis van bestaande bodemonderzoeken uit 2016/2017. Onderzoek van het Louis Bolk Instituut naar verschillende beheerstrategieën op dit habitatype wordt als referentie meegenomen.

Exoten

In het zuidelijke deel van het gebied is sprake van een voormalige vuilnisbelt waarop zich inmiddels exoten hebben gevestigd. Eén van de meest dominante soorten is de reuzenberenklauw. Deze bevindt zich op gemeentelijk terrein, en de verantwoordelijkheid voor verwijdering ligt dan ook bij de gemeente. Er is afgesproken dat deze signalen worden doorgegeven aan de gemeente, zodat zij passende maatregelen kunnen nemen. Het risico van verspreiding naar omliggende natuurpercelen is aanwezig en vraagt om snelle opvolging.

Overig

Voor het bevorderen van dynamiek binnen het stuifzandlandschap kan mechanische werking door defensievoertuigen bevorderlijk zijn voor de kwaliteit. SBB staat open om samen met defensie afspraken te maken over activiteiten in onze terreinen waarbij de kwaliteit van de terreinen wordt bevorderd, als beheermaatregel. Aan de voorkant worden goede afspraken gemaakt over eigenaarschap, verantwoordelijkheden en uitvoering.

Conclusie

De bevindingen leiden tot het beeld dat:

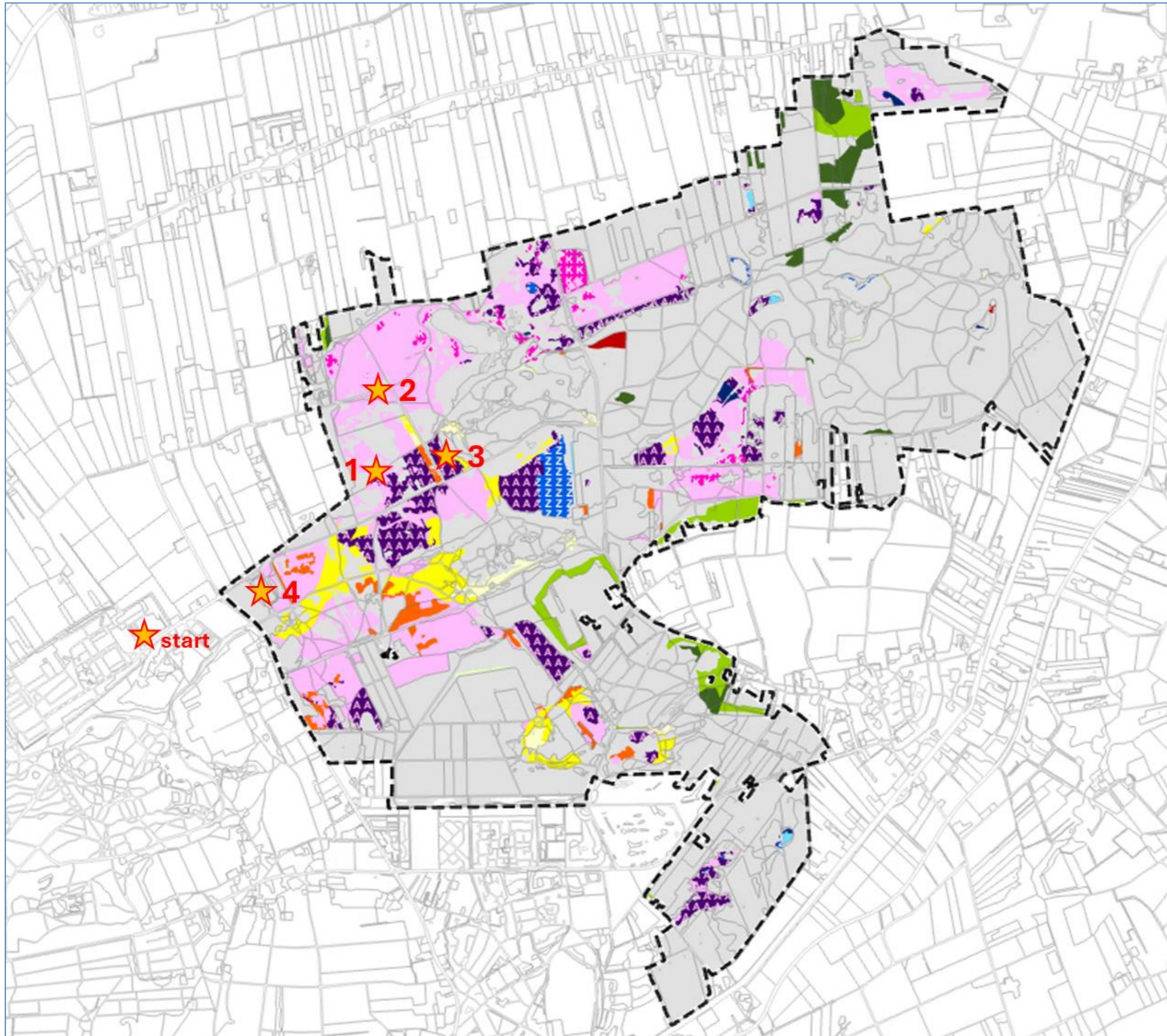
- Door lokaal te plaggen meer dynamiek ontstaat voor de ontwikkeling van zandverstuivingen en stuifzandheide;
- Drukbegrazing tegen knelpunten van financiering en intensiteit aanloopt;

- Openkappen van corridors, voor betere verbinding tussen de verschillende heide en heischraalland terreinen waarbij beheer geborgd is om dichtgroeien met bos te voorkomen.

Accordering verslag

Dit verslag is met instemming van alle aanwezigen bij het veldbezoek en de provinciale co-lezer vastgelegd

Bijlage 1: Habitattypenkaart met de bezochte locaties (rood omrande sterren)

Bijlage 2: Synthesetabel concept-NDA met inschatting van de huidige ontwikkeling NDA-tabel (concept) Holtingerveld

Kleurcodegebruik:

- groen: vegetatieontwikkeling is in lijn met instandhoudingsdoelstellingen;
- oranje: op basis van vegetatieontwikkeling blijkt behoud geborgd maar gewenste verbetering blijft uit;
- rood: verslechtering vastgesteld. De aanwezigheid van een restopgave wil zeggen dat de maatregelen het knelpunt niet hebben opgelost tot het punt dat er uit de vegetatiekarteringen (of andere monitoringsstromen) volgt dat de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden behaald.

Invulmogelijkheden:

- trend gelijk aan NDA
- trend positiever dan NDA
- trend negatiever dan NDA

Habitattypen

Habitattypen	Instandhoudingsdoelstelling		Trend oppervlakte	Trend kwaliteit	Omgevingscondities /drukfactoren	Restopgave met vastgesteld maatregelenpakket?	Veldbezoek 2024 NM	Veldbezoek 2024	Veldbezoek 2025
	Opper-vlakte	Kwaliteit					Verandering t.o.v. NDA	particulier Verandering t.o.v. NDA	Verandering t.o.v. NDA
H2310 Stuifzandheide met struikheide	>	>	Stabiel	Stabiel	Vermesting, verzuring door stikstofneerslag. Droogte	Ja	<	trend gelijk aan NDA	> uitbreiding opp, kwaliteit =
H2320 Binnenlandse kraaiheidebegroeiingen	=	=	Stabiel	Stabiel	Vermesting, verzuring door stikstofneerslag.	Ja	=	Niet aanwezig	=
H2330 Zandverstuivingen	=	>	Stabiel	Stabiel (matig)	Vermesting, verzuring door stikstofneerslag, beperkte windwerking	Ja	<	trend gelijk aan NDA	> uitbreiding opp, kwaliteit =
H3130 Zwakgebufferde vennen	=	=	Afname	Stabiel (matig)	Vermesting, grondwaterkwaliteit	Ja	=	Niet aanwezig	Niet aanwezig
H3160 Zure vennen	=	>	Stabiel	Stabiel	Verdroging, gemiddeld te lage grondwaterstanden, en vermisting/	Ja	=	Niet aanwezig	Niet aanwezig

					verzuring door stikstofneerslag				
H4010 Vochtige heiden (hogere zandgronden)	>	>	Afname	Afname	Verdroging, verzuring, vergrassing, opslag	Ja	=	trend gelijk aan NDA	=
H4030 Droge heiden	>	>	Stabiel	Afname	Vergrassing/opslag door vermisting/verzuring stikstofneerslag	Ja	=	trend gelijk aan NDA	< vergrassing is zorgelijk
H5130 Jeneverbesstruwelen	=	=	Stabiel	Onbekend; kwetsbaar	Beperking verjonging door stikstofneerslag. Beperkte omvang	Ja	Nvt bij NM	niet aanwezig	Niet aanwezig
H6230 Heischrale graslanden	>	>	Stabiel	Afname	Vermisting/verzuring door stikstofneerslag, verdroging	Ja	>	niet aanwezig	=
H7110 Actieve hoogvenen	=	>	Stabiel	Stabiel	Verdroging, vermisting	Ja	Onbekend	niet aanwezig	Niet aanwezig
H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen	=	=	Afname	Stabiel goed	Verdroging	Ja	=	Niet aanwezig	Niet aanwezig
H9120 Beuken-eikenbossen met hulst	=	=	Stabiel	Afname	Vermisting, verontreiniging door GBM's, verschillende exoten *7	-	=	Niet aanwezig (Zie verslag)	Niet aanwezig
H9190 Oude eikenbossen	=	>	Stabiel	Stabiel laag	Eutrofiëring / verzuring door stikstof, verontreiniging, verdroging	-	=	trend gelijk aan NDA	Niet aanwezig
H91D0 Hoogveenbossen	=	=	Toename	Stabiel	Eutrofiëring	-	=	Niet aanwezig	Niet aanwezig

Habitatrichtlijnsoorten

Habitatrichtlijnsoort	Doelen voor omvang en kwaliteit leefgebied	Populatie	Instandhoudingsdoel binnen bereik?	Knelpunt	Veldbezoek 2024 2024 NM Verandering t.o.v. NDA	Veldbezoek 2024 particulier Verandering t.o.v. NDA	Veldbezoek 2025 Verandering t.o.v. NDA
-----------------------	--	-----------	------------------------------------	----------	--	--	--

Gevlekte witsnuitlibel	=, =	=	Ja, maar trend onzeker	Vermesting, verzuring, verdroging	Onbekend	trend gelijk aan NDA	Niet aanwezig
Kamsalamander	>, >	>	Ja, maar kwetsbaar	Verzuring	=	trend gelijk aan NDA	=